

Bijlage VWO
2025

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen

Bronnenboekje

Opgave 1 BookTok en young-adult boeken

tekst 1

Young-adult – de opmars van een literair genre

(...) BookTokker Daniëlla Morcus (28) runt een van de grootste Nederlandstalige boeken-accounts op TikTok: @daansbooks met 20,6K
5 volgers. “Door Twilight, The Hunger Games en Divergent ben ik echt verliefd geworden op lezen. Ik wilde niet meer slapen en zegde afspraken met vrienden af, zó graag wilde ik
10 verder lezen.”
Morcus (...) plaatst sinds begin 2021 elke dag, zonder ooit een dag over te slaan, minstens één video op TikTok. De teller staat inmiddels bijna op
15 duizend. Video’s met recensies van boeken, unboxingvideo’s waarin ze pakketjes die ze van uitgevers krijgt openmaakt en opsommingen als: dit zijn de boeken die me het hardst aan
20 het huilen hebben gemaakt. Haar op kleur gesorteerde boekenkast (‘rainbow shelves’ in BookTok-jargon) bevat bijna zeshonderd boeken. (...) Young-adult-liefhebbers in Nederland
25 vormen een hechte community, zegt ze. “Ik heb via BookTok veel vrienden en kennissen gemaakt. Je komt elkaar steeds tegen op events en hebt al snel een band, want je
30 kunt over dezelfde boeken praten. Ooit had het woord nerd een stigma¹⁾. Sinds ik op BookTok zit, ben ik een trotse nerd. Ik weet nu dat er héél veel mensen zijn die
35 compleet verliefd kunnen worden op fictieve personages en die een boekenkast hebben die de helft van hun huis inneemt.” (...)

bron: www.nrc.nl, 2023

noot 1 stigma = iets dat afbreuk doet aan iemands reputatie

Opgave 2 De meent en de oceaan

tekst 2

Historisch VN-oceaanverdrag maakt weg vrij voor reservaten op zee

De Verenigde Naties hebben (...) na meer dan vijftien jaar onderhandelen een akkoord bereikt over een verdrag dat de biodiversiteit van de oceanen
5 moet beschermen. Het kan met recht een historisch besluit worden genoemd. (...)

Delegaties van circa 160 landen werden het in New York eens over
10 een bindend (...)verdrag voor de bescherming van de biodiversiteit in de 'high seas', de internationale wateren 'buiten nationale rechtsmacht' die twee-derde van de
15 oceanen beslaan. De oceanen zijn van immens belang voor al het leven op de planeet (...) maar nog geen 1,2 procent is beschermd. Dat maakt ze kwetsbaar voor vervuiling en
20 overbevissing. Met het afgesproken verdrag kunnen in de oceanen beschermde mariene gebieden (zee-reservaten) worden ingesteld. (...)
Het akkoord dat er nu ligt bevat de
25 belangrijkste elementen die nodig zijn voor de bescherming en het duurzaam beheer van de oceanen: het internationaal-rechtelijk raamwerk om beschermde mariene gebieden te
30 kunnen aanwijzen en af te spreken wat daar al dan niet mag; regels over

hoe geplande economische activiteiten worden getoetst en gemonitord; en afspraken over een
35 faire¹⁾ verdeling van de opbrengsten. (...)

Insiders wezen er zondag direct op dat het werk na het akkoord (...) pas begint. De delegaties moeten nog
40 eens terugkomen om het verdrag formeel aan te nemen en afspraken te maken over de verdere uitwerking. Vervolgens start het ratificatieproces: landen moeten het verdrag in eigen
45 wetgeving verankeren. (...) Pas als een gekwalificeerde meerderheid van veertig tot zestig landen het verdrag heeft getekend, treedt het officieel in werking. (...)
50 Het besluit van dit weekend mag (...) historisch worden genoemd. 'Dit verdrag is de gamechanger²⁾ die de oceanen zo hard nodig hebben', zei Fabienne McLellan van ngo
55 OceanCare. In een wereld die geopolitiek verdeelder is dan ooit zijn de VN-lidstaten er (...) in geslaagd hun onderlinge verdeeldheid te overstijgen en te laten zien dat de
60 natuur hen uiteindelijk allemaal verbindt. Een teken van hoop.

bron: de Volkskrant, 2023

noot 1 fair = eerlijk

noot 2 gamechanger = gebeurtenis die de situatie totaal verandert

Opgave 3 Mensen en dingen

tekst 3

Waarom dingen?

De Amerikaanse politicoloog Benedict Anderson is beroemd geworden door voor de natiestaat de term *imagined community* te gebruiken, een gemeenschap die alleen in de verbeelding bestaat, omdat de leden elkaar niet persoonlijk kennen. Maar, zegt [de Noorse archeoloog Bjørnar] Olson, de natiestaat is veel minder 'poreus en luchtig' dan die term impliceert. Zij is niet denkbaar zonder het 'harde werk' van talrijke niet-menselijke agenten: drukpersen, kranten, telefoonnetten, wegen, schepen, geologisch onderzoek, postkantoren, musea, postzegels, grenspalen, douaneposten, et cetera. En wapens, had Olson er nog aan toe kunnen voegen.

bron: W. Oosterbaan, 2021

Dingen geven stabiliteit, zegt Olson. 'Things make history slow'. We worden niet elke dag wakker in een wereld die compleet nieuw is, de dingen die ons omringen zijn er gewoon nog. De wekker, het bed, de badkamer, de keuken, de fiets, het fietspad naar kantoor, het bureau daar en de la met potloden en een nietmachine. En terwijl sociologen en antropologen erop zullen wijzen dat ze heus wel weten dat de mensen niet elke dag opnieuw hoeven te beginnen, dat ze kunnen voortborduren op taal, relaties, gewoontes, kortom op cultuur, betoogt Olson dat dat allemaal niet mogelijk zou zijn zonder huizen, straten, kabel en telefoons. (...)

tekst 4

Menselijker

(...) [Toen] ik vanochtend mijn tanden poetste, kreeg ik een paar subtiële wenken van de fabriek waar die borstel was gemaakt. Om de dertig
5 seconden stopte het motortje een kort ogenblik. Het is de bedoeling dat ik de borstel dan verplaats naar een ander deel van mijn gebit, om te voorkomen dat ik te lang op één
10 gedeelte boen, en andere gedeelten oversla. 'Ja, ja,' mompel ik dan tegen mijn tandenborstel, 'rustig maar'. En ik besef dat ik eigenlijk ook zo iemand ben. Iemand die van zichzelf

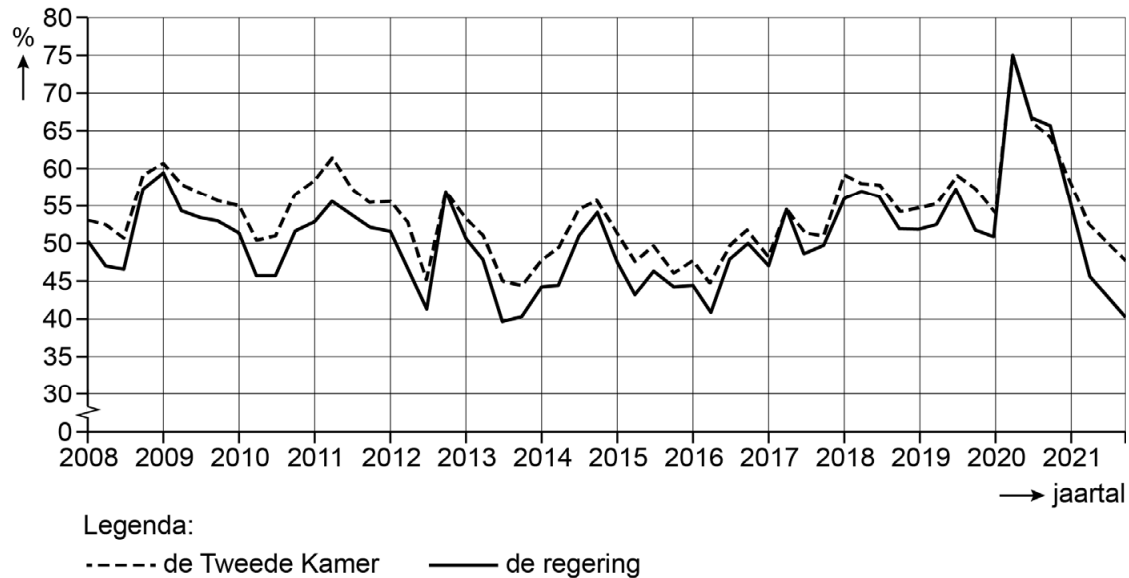
15 denkt dat hij rationeel handelt, maar toch ook vatbaar is voor de 'magisch-mythische fantasieën' die de wereld van de objecten oproept. Die term is van de antropoloog Jojada Verrips, die signaleert dat door de technische
20 vooruitgang 'het onderscheid tussen mensen en dingen steeds kleiner wordt'. (...) Zeker als die dingen steeds meer kunnen, en zeker als
25 een groot aantal mensen 'niet het flauwste benul' heeft van de werking van die dingen.

bron: W. Oosterbaan, 2021

Opgave 4 Politiek vertrouwen

figuur 1

Vertrouwen van de bevolking (18+) in de Tweede Kamer en de regering, 2008-2021 (in procenten)

bron: Stichting Cito - SCP, 2021

Toelichting

De mate van vertrouwen op de y-as is het percentage respondenten dat ten minste het cijfer 6 geeft als antwoord op de vraag “Hoeveel vertrouwen heeft u op dit moment in de volgende instellingen in Nederland?” op een schaal van 1 (geen enkel vertrouwen) tot 10 (alle vertrouwen).

tekst 5

Politieke onvrede: kritiek op inhoud en vorm

(...) Nederlanders kijken naar de politiek voor oplossingen voor verschillende maatschappelijke problemen en zijn kritisch wanneer
5 die uitblijven.

(...) Voor een deel van de Nederlanders draait politieke ontevredenheid (...) om de reactie [van de politiek] op inhoudelijke

10 kwesties, zoals het klimaat, de woningmarkt of de toeslagenaffaire. Naast inhoudelijke kritiek hebben mensen ook kritiek op de vorm: op de huidige politiek-bestuurlijke cultuur.
15 Nederlanders maken bezwaar tegen het geruzie dat ze in Den Haag zien en verwijten de politiek niet te weten wat er onder burgers speelt. (...)

bron: SCP, 2022

tekst 6

De Nederlandse politiek staat voor een ingewikkelde opgave

(...) Hoewel politici aan het vertrouwen kunnen werken door te luisteren naar die diverse geluiden uit de samenleving, staan ze ook voor
5 een andere uitdaging. [Een deel van de respondenten in het SCP-onderzoek Burgerperspectieven beschrijft Nederlanders als] een eensgezinde, uniforme bevolking.
10 Sommige mensen noemen de 'gewone bevolking' alsof er een eensgezinde identiteit van 'de Nederlander' is, waarbij bepaalde minderheidsgroepen worden

15 buitengesloten. Hierbij bestaat het risico dat een bepaalde groep voor zichzelf de status van 'authentieke Nederlanders' claimt. Volgens deze manier van denken staat dit
20 'authentieke volk' tegenover een 'immorele elite' die enerzijds vooral op zichzelf gericht is en anderzijds 'buitenstaanders' zou voortrekken. Een groep die zich positioneert als
25 een eensgezinde, uniforme eenheid – als *de* Nederlandse bevolking – zet zo het pluralismebeginsel¹⁾ van de (...) democratie onder druk.

bron: SCP, 2022

noot 1 het pluralismebeginsel = de gedachte dat in een democratisch stelsel uiteenlopende opvattingen en levensbeschouwingen vertegenwoordigd worden